

امام رضا؛ پناهگاه همه مظلومان عالم/ دو ویژگی برای نیل به رضامندی

برخی علما ذیل تفسیر روایت «السلطان ظل الله فی الارض» مصداق تام و تمام این روایت را متوجه وجود نازنین حضرت امام رضا(ع) می دانند چرا که آن حضرت پناهگاه همه مظلومان عالم است.

برخی علما ذیل تفسیر روایت «السلطان ظل الله فی الارض» مصداق تام و تمام این روایت را متوجه وجود نازنین حضرت امام رضا(ع) می دانند چرا که آن حضرت پناهگاه همه مظلومان عالم است.

مهمترین القاب و نام هایی که به امام هشتم(ع) گفته می شود غالباً ریشه های روایی دارد. توجه به این القاب کمک بسزایی در فهم ما نسبت به امام و شناخت ایشان خواهد داشت که قسمتی از این گزارش به توضیح آن می پردازد. همچنین در میان روایاتی که در باره فضیلت زیارت امام هشتم، علی بن موسی الرضا(ع) وجود دارد به روایاتی باسندی بر می خوریم که زیارت آن حضرت را افضل از زیارت امام حسین(ع) شمرده است. تعجب از چنین سخنی به این علت است که در باب ثواب زیارت قبر سیدالشهدا(ع) روایات فراوانی داریم که در یک نمونه از آن ها آمده است که زائر امام حسین(ع) برای هر قدمی که بر می دارد و هر قدمی که می گذارد ثواب یک حج و یک عمره مقبول را می برد. حال با زیارتی با این عظمت، اما روایت دیگری می گوید ثواب زیارت امام رضا(ع) از زیارت سیدالشهدا(ع) بیشتر است.

به مناسبت ولادت حضرت امام رضا(ع) در مورد موضوعات مطرح شده با حجت الاسلام عباسعلی شاملی، عضو هیئت علمی مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی(ره) و حجت الاسلام علی سرلک کارشناس مسائل مذهبی به گفتگو نشسته ایم. متن زیر مشروح گفتگوی مهر با این دو کارشناس دینی است.

حجت الاسلام سرلک در مورد پاداش زیارت امام رضا(ع) گفت: زیارت یک نهاد توحیدی است و در واقع فرصتی است برای مومنین تا در ارتباط با ولی خدا قرار گیرند و عیار بندگی خود و آن مسیر و معبر عبودیت خود را در نهادی به نام زیارت صورت بندی کنند. زیارت تجلی و فرصتی است برای اینکه انسان دلدادگی خود را با خداوند متعال در یک آداب و مناسک روشنی یادآوری کند.

این کارشناس مذهبی افزود: مسیر به سمت خدای متعال یک مسیری است که قواعد، آیین و ضوابط خود را دارد، چنانچه انسان باید اولیا خدا را به عنوان خلفاء خدا و نمایندگان حضرت حق و همچنین به عنوان کسانی که بنا است تا آن وظیفه نزدیک شدن و ارتباط ما با خداوند را برعهده بگیرند، ببیند. بنابراین باید اولیاء خدا را اینگونه ببینیم که هر کدام از این اولیاء در یک جایگاهی قرار دارند و می توانند رابطه ما را با خداوند متعال با توجه به شرایطشان محکم تر کنند.

وی به برخی اعتقادات اهل تشیع اشاره کرده و گفت: ما مسلمانان از زمان بعد از رسول اکرم(ص) در مورد ولی و جانشین ایشان اختلاف نظر داریم در خلفاء اربعه پیش می آید که برخی امیرالمومنین علی(ع) را هم در جایگاهی ارزیابی می کنند که معتقد هستند حضرت علی(ع) خلیفه چهارم است. بنابراین آن خط توحید و خط عبودیتی که با توسل به رسول خدا(ص) ادامه پیدا می کند در تفکر بعضی ها در امام حسن(ع) و امام حسین(ع) ادامه نمی باید و بعضی هم وارد دو امامی، سه امامی و چهار امامی می شوند، اما اگر در این میان کسی ولایت امام رضا(ع) را بپذیرد و امام رضا(ع) را به عنوان امام و شخصی که از جانب خداوند متعال فرستاده شده بشناسد، یعنی تمام ائمه اطهار(س) را شناخته و ایمان آورده است. بنابراین بعد امام رضا(ع) تفرقه ای وجود ندارد یعنی ما ثه امامی نداریم بلکه تا هفت امامی داریم و شخصی که ولایت امام هشتم را بپذیرد شیعه ۱۲ امامی نام می گیرد.

سرلک ادامه داد: بنابراین معرفت زائرین امام رضا(ع) به صورت طبیعی یک معرفتی بالاتر از امامان پیشین است، بنابراین عیار زیارت امام هشتم بسیار بالاتر است، بدین معنا که اگر زائر امام رضا(ع) با این اعتقاد قوی به زیارت حضرت آمد، به طور قطع آن باور و اعتقاد قلبی به امام حسین(ع) و ائمه دیگر را خواهد داشت.

وی گفت: کسانی که به زیارت امام حسین(ع) می روند چه بسا برخی امامان بعدی را به عنوان امام نپذیرند اما از طرفی هم هر کسی به زیارت امام رضا(ع) می آید ایمان کاملتری دارد و امامان و ائمه اطهار را در جایگاه خود به صورت ۱۴ معصوم و دوازده امام معصوم به طور کامل پذیرفته است و این خود دلیل اصلی افضل بودن زیارت امام رضا(ع) بر سایر زیارت ها و زیارت امام حسین(ع) است.

نگاهی به اسماء و القاب امام هشتم

حجت الاسلام عباسعلی شاملی در توضیح اسما و القاب امام رضا(ع) گفت: یکی از القاب مشهور امام هشتم، رضا است. رضا یعنی کسی که نسبت مشیت و اراده خدا طیب نفس و رضایت خاطر دارد. روانشناسان مثبت گرا می گویند که نیاز قطعی بشر امروز رضامندی از زندگی است. گم شده بشریت امروز این است که چه کند که از خود و زندگی اش راضی باشد. این امر زمانی رخ می دهد که آن تلقی ای که هر کس از خود دارد، مثبت و کامل باشد.

وی گفت: امام هشتم در بین معصومین سه لقب شاخص دارند که یکی رضا، یکی رئوف و دیگری عالم آل محمد است. رضا به کسی می گویند که راضی از مشیت خدا و اتفاقاتی است که در زندگی او می افتد. همه معصومین سعی می کردند شیعیان را به

سمت این رضامندی و خشنودی از ربوبیت خدای متعال سوق دهند.

عضو هیئت علمی مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی(ره) ادامه داد: فردی به نام عمر ابن یزید می گوید در زمان حج خدمت امام کاظم بودیم و در سعی صفا و مروه همراه ایشان اعمال را به جا می آوردیم. نقل می کند که امام جمله ای بر زبان دارند که مدام آن را تکرار می کردند. جمله این بود که «اللهم انی اسئلك حُسْنَ الظَّنِّ بِكَ» ای خدا من از تو می خواهم که گمان مرا به سمت خودت به سمت حسن ظن پیش ببری و نگاه من به ربوبیت تو این باشد که تو خیر من را می خواهی. یعنی من نسبت به تو خوش گمان باشم.

این کارشناس دینی افزود: دومین دعای حضرت این بود که «صدق النیه فی توکل الیک» خدایا به من کمک کن که بر توکل تو راست بگویم. لذا این دو ویژگی در شخصیت امام رضا(ع) وجود داشت که یکی حسن ظن نسبت به افعال الهی و دیگری درستی نیت در اظهار و ادعای توکل است. اگر ما این دو ویژگی را در خود ایجاد کنیم به رضامندی در زندگی می رسیم.

موافقان و مخالفان از امام رضا(ع) راضی بودند

وی ادامه داد: نام امام رضا ریشه ای تاریخی نیز دارد که امام رضا را به این جهت رضا می گویند که «رضی به المخالفون من أعدائه کما رضی به الموافقون من أولیائه» همانطور که موافقان حضرت از ایشان راضی بودند مخالفین هم راضی بودند. یعنی هم دوستان و هم دشمنان حضرت او را به عنوان یک ولی خدا و انسان کامل پذیرفتند. به این خاطر «سَمَّیَ مِنْ بَيْنِهِمُ الرِّضَا» در بین اهل بیت معروف به رضا شد.

حجت الاسلام شاملی گفت: قرآن کریم در سوره مائده در آیه ۱۱۹ و در آیه ۱۰۰ سوره توبه می فرماید در این باره نقل هایی دارد. رضا به کسی گفته می شود که بتواند در برابر افعال الهی سر تعظیم فرود بیاورد. یعنی به معرفتی از خدا برسد که بفهمد خدا بد هیچ بنده ای را نمی خواهد و هر سود و زبانی که در زندگی پیش می آید قطعا به خیر اوست.

وی ادامه داد: در سوره مائده می فرماید رضا کسی است که «رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَ رَضُوا عَنْهُ» هم اینها از خدا راضی اند و هم خدا از آنها. در سوره توبه می فرماید «السَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَ الْأَنْصَارِ وَ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَ رَضُوا عَنْهُ» که اوج کمال شخصیت انسان دین مدار است که به رضایت دوسویه بین خود و خدا برسد.

چرا به امام رضا(ع) عالم آل محمد(ص) می گویند؟

این کارشناس دینی در مورد لقب عالم آل محمد(ص) برای امام رضا(ع) گفت: در بین ائمه همه عالم هستند اما گاهی یک امام به یک لقب خاصی معروف می شود و این بخاطر نقش خاصی است که در تاریخ اسلام در شریعت پیامبر اکرم ایفا کرده است. از بین امامان معصوم ما امام رضا(ع) از طرف پدر بزرگوارشان ملقب به عالم آل محمد شده اند و این بخاطر نقش ویژه ای است که این امام در احیای معارف شیعه داشته است.

وی گفت: پس از امام باقر و امام صادق بیشترین روایات شیعه از امام رضا نقل شده است. این بخاطر موقعیت ویژه ای بود که برای امام رضا پیش آمد. موضوع ولایتعهدی و مناظره با دانشمندان ادیان مختلف، مسیر گذر حضرت از مدینه تا خراسان و... از جمله دلایلی است که باعث شد روایات حضرت منتشر شود.

شاملی افزود: دلیل دیگری که ایشان ملقب به عالم آل محمد شد این است که چون فاصله زمانی زندگی پیامبر(ص) تا زمان امام رضا نزدیک به یک قرن طول کشید و روایات و احادیث و تفاسیر در مورد قرآن کریم یا ناقص شده و یا فهم آن دشوار شده بود و نیاز بود کسی این روایات را تصحیح و تبیین کند. لذا امام رضا موسوم به عالم آل محمد شد چون حضرت، تفسیر بسیاری از آیات قرآن و یا بسیاری از روایاتی را که از امامان به صورت ناقص نقل شده بود، تصحیح و تبیین کردند.

از علی بن موسی الرضا(ع) دانشمندتر و عالمتر ندیده ام!

وی ادامه داد: مرحوم مجلسی روایتی را در جلد ۴۹ بحار از ابوالصلت هروی نقل کرده که «ما رأیت اعلم من علی بن موسی الرضا، ما رآه عالم إلا شهد له بمثل شهادتی، و لقد جمع المأمون فی مجالس له عددا من علماء و الادیان، و فقهاء الشریعة، و المتکلمین فغلبهم حتی ما بقى منهم احد الا اقر له بالفضل، و اقر له علی نفسه بالقصور»

این کارشناس دینی در ترجمه روایت مذکور گفت: هروی می گوید من از علی بن موسی الرضا(ع) دانشمندتر و عالمتر ندیده ام، و هیچ عالمی او را دیدار نکرد، مگر این که همین موضوع را همانند من شهادت داد، مأمون گروهی از دانشمندان ادیان مختلف، و فقها و متکلمان اسلام را در جلسات متعدد گرد آورد، همگی مغلوب علوم سرشار آن حضرت شدند، و به فضل و برتری او اقرار و به ناتوانی خود اعتراف کردند.

حجت الاسلام شاملی گفت: در روایت دیگری در بحار آمده که «و لقد سمعته یقول: کنت اجلس فی (الروضة) و العلماء بالمدينة متوافرون فاذا عی الواحد منهم عن مسألة اشاروا إلیّ باجمعهم، و بعثوا إلیّ المسألة فاجیب عنها» یعنی حضرت فرمود زمانی که در مدینه بودم در جلسات مدینه می نشستم. علمای فراوانی بودند و هر وقت در پاسخ در مسئله علمی در می ماندند همه اشاره می کردند که این مسئله را از من بپرسند. مسائل گوناگون از فقه و روایات و تمام ساحت های علوم اسلامی را می پرسیدند و من جواب می دادم.

عالم آل محمد(ص)؛ لقبی که امام کاظم بر امام رضا(ع) گذاشت

وی ادامه داد: امام کاظم روایتی دارد که به عالم آل محمد بودن حضرت رضا(ع) اشاره دارد. حضرت موسی ابن جعفر برادران امام رضا را جمع می کردند و می فرمودند «هذا اخوکم علی بن موسی عالم آل محمد(ص) فاسالوه عن ادیانکم و احفظوا

مايقول لكم، فانی سمعت ابی جعفر بن محمد غیر مرة یقول لی ان عالم آل محمد(ص) لفی صلیک و لیتنی ادرکتہ» این برادر شما عالم آل محمد است که این لقب را صریحا امام کاظم بر آن حضرت گذاشته بودند. از او بپرسید و هر چه می گوید حفظ کنید. من از پدرم امام صادق فراوان شنیدم که به من می گفت عالم آل محمد در صلب تو است. امام صادق می فرمودند که ای کاش می شد که من عالم آل محمد را درک می کردم. او هم نام علی بن ابی طالب است.

لقب «سلطان الارض» مخصوص امام رضاست

حجت الاسلام شاملی در مورد لقب «سلطان الارض» گفت: مرحوم آقامحمدرضا قمشه ای از عرفای مکتب تهران در شرح فصوص الحکم ابن عربی می گوید که یکی از القاب حضرت رضا(ع) «سلطان ارض» است. این لقب از یک حدیث نبوی گرفته شده که پیامبر فرمود: «السلطان ظل الله فی الأرض» سلطان سایه خداست که هر مظلومی در عالم به او پناه می برد. مرحوم محمدرضا قمشه ای در تفسیر این روایت می گوید مصداق کامل و اتم این روایت نبوی وجود نازنین امام رضا(ع) است که پناهگاه همه مظلومان عالم است.

عضو هیئت علمی مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی(ره) ادامه داد: مرحوم آقا محمدرضا قمشه ای بحث می کند که ظل صادر اول از ذات خداست. صادر اول حقیقت محمدیه است و این حقیقت در وجود نازنین امیرالمومنین تبلور و تجلی پیدا می کند تا به وجود نازنین امام رضا می رسد. بعد می گوید مصداق اتم السلطان ظل الله، سلطان الارض حضرت علی بن موسی الرضا(ع) است. این امر بخاطر این است که امام رضا(ع) پناهگاه همه ساکنان کره زمین در آخرالزمان و پناه مظلومان است.

امام الرؤف

این کارشناس دینی در مورد لقب امام الرؤف گفت: در مورد لقب امام الرؤف هم نقل است که مرحوم میزا علی آقا قاضی طباطبایی نقل می کنند که من در یک مکاشفه و شهودی در صحن مطهر اباعبدالله در شب جمعه ای دریافتم که در دل تاریکی های پشت حرم امام حسین پنجره ای نورانی سوسو می زند. خوب که دقت کردم دیدم بالای آن پنجره نوشته شده باب الرضا. دریافتم که آن تاریکی ها شاهی است از تاریکی های آخرالزمان که «ظَهَرَ الْقَسَاؤُ فِي الْبَرِّ وَ الْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ» به اثر کارکرد ساکنان کره زمین فساد در زمین و دریا ظهور پیدا می کند و ارتباط رحمت خاصه خدا با ساکنان کره زمین قطع می شود. در آن زمان تنها پنجره گشوده شده به روی ساکنان کره زمین پنجره نازنین حضرت امام رضا(ع) است که به این خاطر ایشان معروف و موسوم به امام الرؤف شده است. لذا رفت ایشان مخصوص آخرالزمان و فراوانی فساد و تباهی است که دست همه را می گیرد. درب رحمت آن حضرت به روی همه زائران گشوده است.

وی ادامه داد: خاطره زیبایی هم از جناب شیخ بهایی نقل می کنند که طراح و مهندس گنبد و بارگاه امام رضا بوده است. ایشان در طراحی که برای حرم می کرده می خواسته از علوم غریبه طلسمی بر چارچوب در حرم امام قرار دهد که صاحبان گناه کبیره نتوانند وارد شوند. شیخ بهایی به بتای حرم توصیه می کند که تا قبل از آمدنش کار بنا را آغاز نکند تا بتواند طلسم مورد نظر را در چارچوب قرار دهد. اما امام رضا شب به خواب بتای حرم می آیند و می فرمایند که سفارش شیخ بهایی را جدی نگیر و قبل از اینکه شیخ بیاید تو چارچوب را کار بگذار. شیخ بهایی وقتی موضوع را متوجه می شود، گونه های خود را بر درب های حرم می گذارد و مرتبا می گوید السلام علیک ایها الامام الرؤف. لذا امام رؤف کسی است که بین زائران تفاوتی قرار نمی دهد.

تاثیر زیارت علی بن موسی الرضا(ع)

حجت الاسلام شاملی گفت: در کتاب مفاتیح در مورد پاداش خاص زیارت امام رضا توضیحاتی ذکر شده است. شیخ عباس قمی ده روایت آورده و اسم آن را عشره کامله گذاشته است که ده روایت از پیامبر تا معصومین دیگر در مورد پاداش و ثواب زیارت امام رضاست که توصیه می کنم همه ارادتمندان آن حضرت روایات را ببینند.

وی افزود: یکی از روایات این است که از مرحوم صدوق در کتاب عیون اخبار رضا نیز آمده است که از امیرالمومنین نقل می کنند که حضرت فرمودند: «سَيَقْتُلُ رَجُلٌ مِنْ وَلَدِي بَارِضَ خَرَّاسَانَ بِ السَّمِّ ظَلَمًا اسْمُهُ اَسْمَى وَ اسْمُ اَبِيهِ اسْمُ ابْنِ عِمْرَانَ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ اِذَا فَمَنْ زَارَهُ فِي غُرْبَتِهِ عَقَرَ اللَّهُ دَثْوِبَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْهَا وَ مَا تَأَخَّرَ وَ لَوْ كَانَتْ مِثْلَ عَدَدِ الثُّجُومِ وَ قَطَرِ الْأَمْطَارِ وَ وَرَقِ الْأَشْجَارِ.» یعنی در سرزمین خراسان مردی از فرزندان من با زهر کشته خواهد شد که همنام من است و نام پدر او نیز همان نام موسی علیه السلام پسر عمران است، بدانید کسی که او را در غربتش زیارت کند خداوند تمام گناهان گذشته و آینده اش را می آمرزد، حتی اگر به عدد ستارگان و قطره های باران و برگهای درختان باشد.

این کارشناس دینی ادامه داد: ممکن است با این روایت ما متهم به غلو شویم که چطور می شود زیارت امام همه گناهان گذشته و آینده را ببخشد؟ چندین دلیل وجود دارد که این روایت مبالغه نیست.

وی گفت: دلیل اول اینکه امیرالمومنین با این پاداشی که برای زیارت امام رضا نقل کنند می خواهند شیعه را ترغیب کنند که دستشان در دست امام معصوم قرار گیرد. ترغیب به زیارت یعنی ترغیب شیعیان به اینکه علم و معرفت و دیانت خود را از امام رضا بگیرند.

شاملی ادامه داد: دلیل دوم این است که زیارتی آن پاداش و ثواب را دارد که همراه با نیت و انگیزه راه یابی و همراه با عرفان به حق امام باشد. قید عارفانه بحقه برای این منظور است که فرد بداند امام باید چه نقشی در زندگی او داشته باشد و زندگی خود را چگونه با امام گره بزند. لذا زیارت بدون عارفانه بحقه این پاداش را نخواهد داشت و میزان برداشت هر فرد به میزان معرفت اوست.

وی افزود: خدای متعال در قرآن در سوره زلزال تاکید می کند «فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ؛ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ»

اگر دستگاه محاسبه الهی ذره سنج است بی تردید پاداش هایی که امام معصوم برای زیارت می فرمایند دارای شرایط و ضوابط است. رسول اکرم در مورد یکی از شهدای جنگ احد فرمودند او شهید فی سبیل الله نیست و قتیل الحمار است. لذا نیت ها و موضوع عارفاً بحقه در مسئله دخیل و موثر است.

این کارشناس دینی در پایان گفت: کلام ائمه معصومین نباید بریده از قوانین عام و خاص و مطلق و مقیدی که امامان معصوم در موقعیت های دیگر گفته اند فهم شود.